

Tornio 2022 ja 2023

Keminmaa, Tervola, Rovaniemi 2022 ja 2023

Martimon tuulivoimapuiston sekä Martimo–
Kuorinki/Vinsanmaa–Keminmaan sähköasema ja
Martimo–Petäjäskosken sähköasema
voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi 2022
ja Martimo-Vinsanmaan sähkölinjan VE3
lisäinventointi 2023

H.-P. Schulz ja Jaana Itäpalo 7.10.2022
ja lisäinventointi H.-P. Schulz 8.10.2023

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Tornion Martimon tuulivoimapuiston hankealueella 36–48 km Tornion keskustasta pohjoiskoilliseen (pinta-ala noin 11425 ha, enintään 73 tuulivoimalaa), sekä kahdella voimalinjalla, VEB Martimo–Kuorinki/Vinsanmaa–Keminmaan sähköasema (pituus 36 km) ja VEA Martimo–Petäjäskosken sähköasema (pituus 37 km). Työn tilaajat ovat Myrsky Energia Oy ja Sitowise Oy. Maastotyön tekivät FM/MA Hans-Peter Schulz ja FM Jaana Itäpalo 5.–7.6. ja 11.–15.6.2021 yht. 12,5 henkilötyöpäivää.

Lisäinventointi kattoi sähkölinja VE3 Martimo–Vinsanmaa–Keminmaan sähköasema (inventoitava osuus oli Martimo - Vinsanmaan eteläpuoli, pituus 19 km, -sisältää 3,4 km pitkän vaihtoehtoreitin Vinsanmaan pohjoispuolella). Maastotyön tekivät FM/MA Hans-Peter Schulz ja FM Stephan Schulz (GIS-sovellukset) 5.9.2023, yht. 2 henkilötyöpäivää.

Tuulivoimapuiston hankealueelta tunnetaan kaksi muinaisjäännöstä, Veturinmaan kivikautinen asuinpaikka (tunnus 1000001046) ja Tiepuraojan kivikautinen asuinpaikka (tunnus 1000001137). Hankealueen läheltä on tiedossa 2 muinaisjäännöskohdetta, noin 550 m kaakkoon Kaisavaaran Tornion ja Kemin Lapin raja-merkki (1000019225) sekä noin 600 m itään Sorvasvaaran kivikautinen asuinpaikka (1000001058).

Voimalinjan VEB lähistöltä ($\pm$ 500 m keskilinjasta) ei tiedetä muinaisjäännöksiä, mutta linjan VEA läheisyydestä tunnetaan yksi muinaisjäännöskohde: Tervolan marmorilouhos (tunnus 1000043135), sekä yksi muu kulttuuriperintökohde, Tervola Tervahaudankankaan puolustusvarustukset (tunnus 1000044009).

Inventoinnissa 2022 ei hankealueelta löytynyt uusia muinaisjäännöskohteita. Kaksi muuta kohdetta kartoitettiin: Rantajärvi, rakennuksen jäännös (kohde 3) ja Aittavaara, pilkkapuu (kohde 4). Voimalinjan VEB vaikutusalueelta löytyi yksi muu kohde: Kukkosenjänkkä, talon jäännös. Linjalla VEA kartoitettiin molemmat tunnetut kohteet, Tervolan marmorilouhos (kohde 6), sekä Tervola Tervahaudankangas (kohde 7).

Hankkeen toteutuksella ei olisi vaikutusta muinaisjäännöksiin eikä muihin kulttuuriperintökohteisiin.

Sisällysluettelo

1. Perustiedot.....	2
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Esiselvitys.....	3
2.2. Maastoinventointimenetelmät.....	4
3. Maisema, topografia ja geologia.....	12
3.1. Valokuvat ja maastokuvaukset.....	13
4. Alueen maankäytön historiaa.....	32
5. Tulokset.....	33
6. Kohdehakemisto.....	35
7. Kohdekuvaukset.....	35
8. Aineistoluettelo.....	44

1. Perustiedot

Inventointialue: Tornion Martimon tuulivoimapuiston hankealue 36–48 km Tornion keskustasta pohjois-koilliseen (pinta-ala noin 11425 ha, enintään 73 tuulivoimalaa); sekä voimalinjat VEB Martimo–Kuurinki/Vinsanmaa–Keminmaan sähköasema (pituus 36 km) ja VEA Martimo–Petäjäskoski (pituus 37 km).
Lisäinventointi 2023 kattoi sähkölinja VE3 Martimo–Vinsanmaa–Keminmaan sähköasema (inventoitava osuus oli Martimo - Vinsanmaan eteläpuoli, pituus 19 km, -sisältää 3,4 km pitkän vaihtoehtoreitin Vinsanmaan pohjoispuolella -).

Tilaajat: Myrsky Energia Oy ja Sitowise Oy

Hankeomistaja: Myrsky Energia Oy

Inventoinnin laji: osainventointi

Kenttätyöaika: 5.–7.6. ja 11.–15.6.2022 yht. 12,5 henkilötyöpäivää.

Lisäinventointi: 5.9.2023, yht. 2 henkilötyöpäivää.

Karttanumerot: TM35-lehtijako, T4134L, T4133L, T4131R, T4132 R

VEB S4244L, S4243L, S4234L, VEA T4143L, T4143R, T4121L, T4121R

Korkeus: n. 105–163 m mpy

Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto

Kopio raportista: Museoviraston arkisto, Tornionlaakson museo (digitaalinen kopio)

Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: -

Aiemmat tutkimukset: 1993 Jalo Alakärppä, Sanna Eskola, Pekka Krankka, Timo Ylimaunu, Tornion muinaisjäännösinventointi

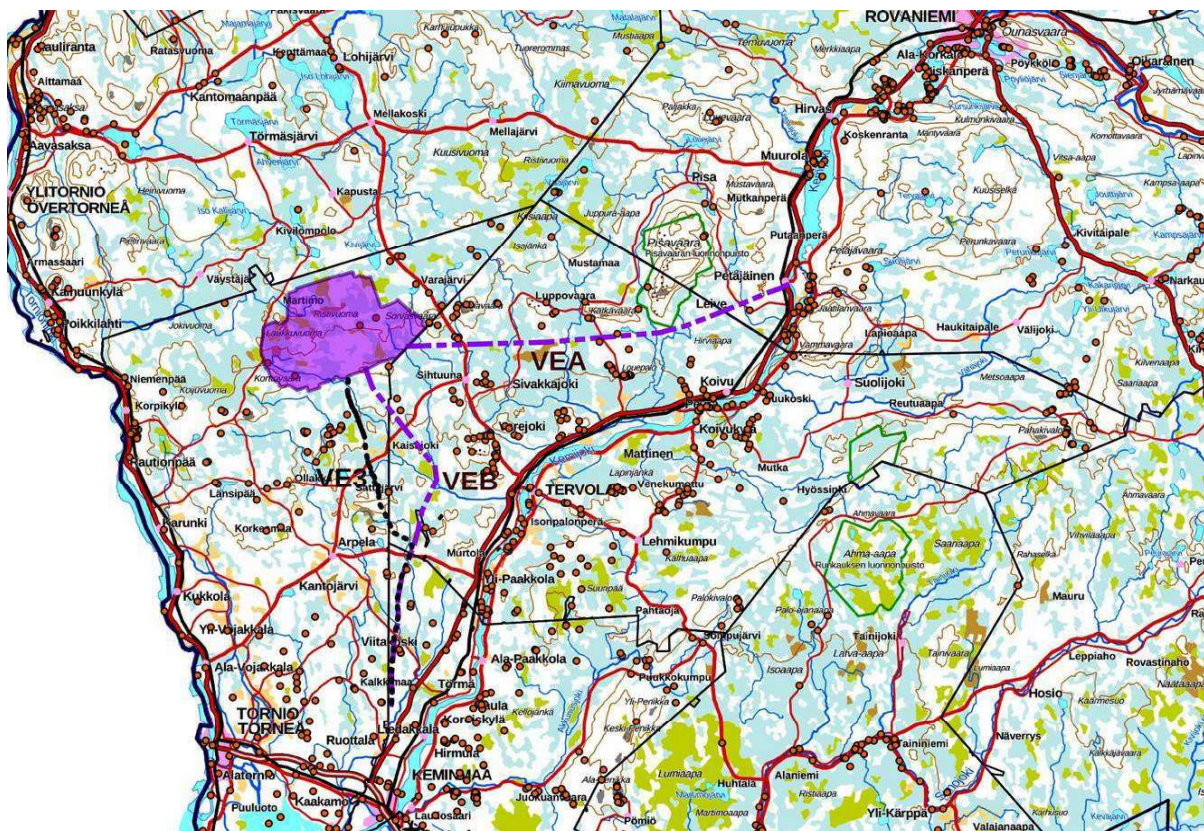
1994 Alakärppä & Ylimaunu Tornion muinaisjäännösinventointi

1995 Jalo Alakärppä, Eija Ojanlatva ja Timo Ylimaunu Tornion muinaisjäännösinventointi

Kaarlo Katiskoski tarkastus 2012 ja 2014 / Tervola (ei raporttia)

1991 Hannu Kotivuori inventointi / Rovaniemi

J. Itäpalo ja H.P. Schulz inventointi 2021, Tornion Karhakkamaan tvp ja voimalinja Karhakkamaa–Rovaniemi Petäjäskoski.

Kartta 1. Hankealue on merkitty vaaleanviolettiä, voimajohtolinjaukset VEA ja VEB 2022 violetilla katkoviivalla ja VE3 2023 mustalla katkoviivalla. Muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet oransseina pisteinä. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:250 000, 10/2023.

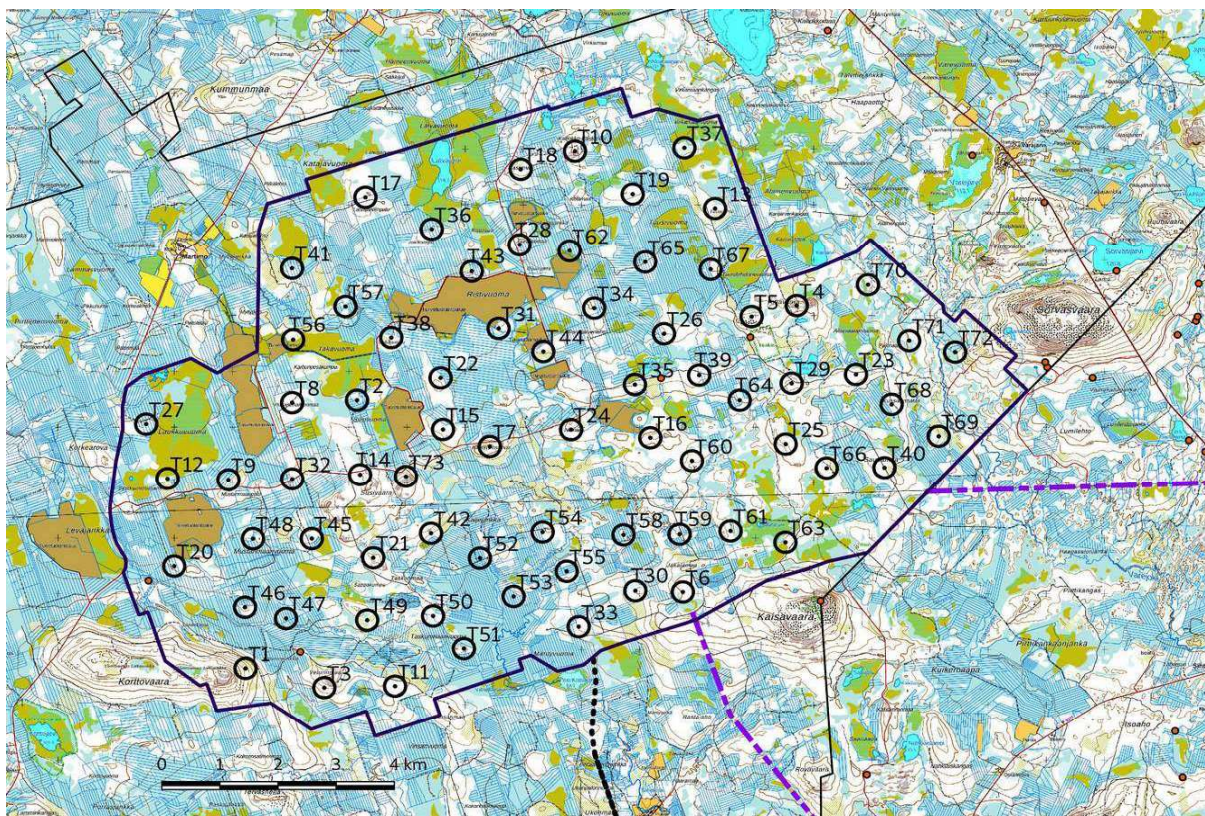
2. Lähtökohdat ja menetelmät

Tuulivoimapuiston hankealueelta tunnetaan kaksi muinaisjäännöstä, Veturinmaan kivikautinen asuinpaikka (tunnus 1000001046) ja Tiepuraajan kivikautinen asuinpaikka (tunnus 1000001137). Hankealueen lähellä on tiedossa 2 muinaisjäännöskohdetta, noin 550 m kaakkoon Kaisavaaran Tornion ja Kemin Lapin rajamerkki (1000019225) sekä noin 600 m itään Sorvasvaaran kivikautinen asuinpaikka (1000001058).

Vuonna 2023 lisättiin kolmas ulkoinen sähkönsiirtovaihtoehto, VE3, joka lähtee hankealueelta etelään, lähtöpiste sijaitsee Kaisavaarasta 2,5 km länteen ja VEB-linjauksesta noin 2 km länteen. Linjaus kulkee Vinsanmaan yli ja yhdistyy linjan VEB käytävään Kuorinki/Vinsanmaan tuulivoimapuiston eteläpuolella sieltä se jatkaa rinnakkaislinjana (oikealla puolella Keminmaan sähköaseman saakka).

Voimalinjojen VEB ja VE3 lähistöltä (+ 500 m keskilinjasta) ei tiedetä muinaisjäännöksiä, mutta linjan VEA läheisyydestä tunnetaan yksi muinaisjäännöskohde: Tervolan marmorilouhos (tunnus 1000043135), sekä yksi muu kulttuuriperintökohde, Tervola Tervahaudankankaan puolustusvarustukset (tunnus 1000044009).

Inventoinnissa 2022 ei hankealueelta löytynyt uusia muinaisjäännöskohteita. Kaksi muuta kohdetta kartoitettiin: Rantajärvi, rakennuksen jäännös (kohde 3) ja Aittavaara, pilkkapuu (kohde 4). Voimalinjan VEB vaikutusalueelta löytyi yksi muu kohde: Kukkosenjängkä, talon jäännös; Linjalla VEA kartoitettiin molemmat tunnetut kohteet, Tervolan marmorilouhos (kohde 6), sekä Tervola Tervahaudankangas (kohde 7).

Kartta 2. Hankealueen raja tummanviolettiä viivana, suunnitellut voimalapaikat mustina ympyröinä; voimajohtolinjaukset VEA ja VEB violetilla katkoviivalla, VE3 mustalla pisteviivalla. Muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet oransseina pisteinä. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:100 000, 9/2023.

2.1. Esiselvitys

Arkeologisen potentiaalin arviointi perustuu eri aineistoihin, joiden avulla asetoitiin nykyiselle karttapohjalle tunnetut ja mahdolliset uudet muinaisjäännökset sekä muut ihmisen aikaansaamat pois käytöstä jääneet rakenteet ja niiden sijainnille potentiaalisia maaston kohtia. Keskeisiä aineistoja ovat GTK:n kallio- ja maaperäkartat, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvat, korkeusmalli sekä laserkeilausaineisto ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämä digitaalinen tietokanta. Kirjallisuuden ja vanhimman karttamateriaalin avulla on pyritty selvittämään alueella sijaitsevat pois käytöstä jääneet yli 100 vuotta vanhat

asutus- ja elinkeinohistorialliset kohteet. Vanhin aluetta kuvaava tarkempi karttamateriaali ovat pitäjänkartat 1800-luvun puolivälistä. Vanhimmat peruskartat ovat vuosilta 1974 ja 1979, Rovaniemen osuudella vuodelta 1969 – niiden avulla on arvioitu lähihistoriassa tapahtuneen maankäytön vaikutuksia mahdollisiin alueella sijaitseviin arkeologisiin kohteisiin.

2.2. Maastoinventointimenetelmät

Tuulivoimapuiston hankealueella tarkastettiin voimalapaikat 200-300 m säteillä, lukuun ottamatta alueita, joissa pintakerros on turvetta. Lisäksi tarkastettiin kaikki kuivat kankaat. Ulkoiset voimajohtolinjaukset tarkastettiin kuivilla kankailla ja ojitetuilla rämeillä noin 100 – 200 m:n leveydeltä. Linjauksesta VE3 inventoitiin vain pohjoisosa välillä Martimon hankealue ja Iso Teerikumpu. Osuus VEB linjan rinnakkaislinjana Keminmaan sähköasemalle saakka kuului jo vuoden 2022 inventoinnin piiriin. Maaperästä johtuen alue tarkastettiin pääosin pintahavainnoinnalla, jotkut kohteet kairattiin. Ainoa laaja hiekka-alue sijaitsee Korttovaaran pohjoispuolella, siellä tehtiin kohteen 6 länsipuolella ja kaakkoispuolella joitakin koepistoja. Pienemmillä hiekka-alueilla ei tehty koepistoja. Märät tasaiset rämeet ja suot jätettiin useimmiten tarkemmin katsomatta niiden vähäisen muinaisjäännöspotentialin vuoksi. Arkeologiset kulttuuriperintökohteet dokumentoitiin ja valokuvattiin, ja näistä kirjattiin pintahavaintoja.

Inventoidut alueet kartoilla 7a sivulla 13 (tvp hankealue), 7b sivulla 22 (VEB ja VE3) ja 7c sivulla 26 VEA).

Kartta 3. Hankealue, ortokuva. Hankealueen raja tummanviolettiä, viivana, suunnitellut voimalapaikat mustina ympyröinä; voimajohtolinjaukset VEA ja VEB violetilla katkoviivalla, VE# mustalla pisteviivalla. Muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet oransseina pisteinä. Maanmittauslaitoksen ortokuvat 9/2022.

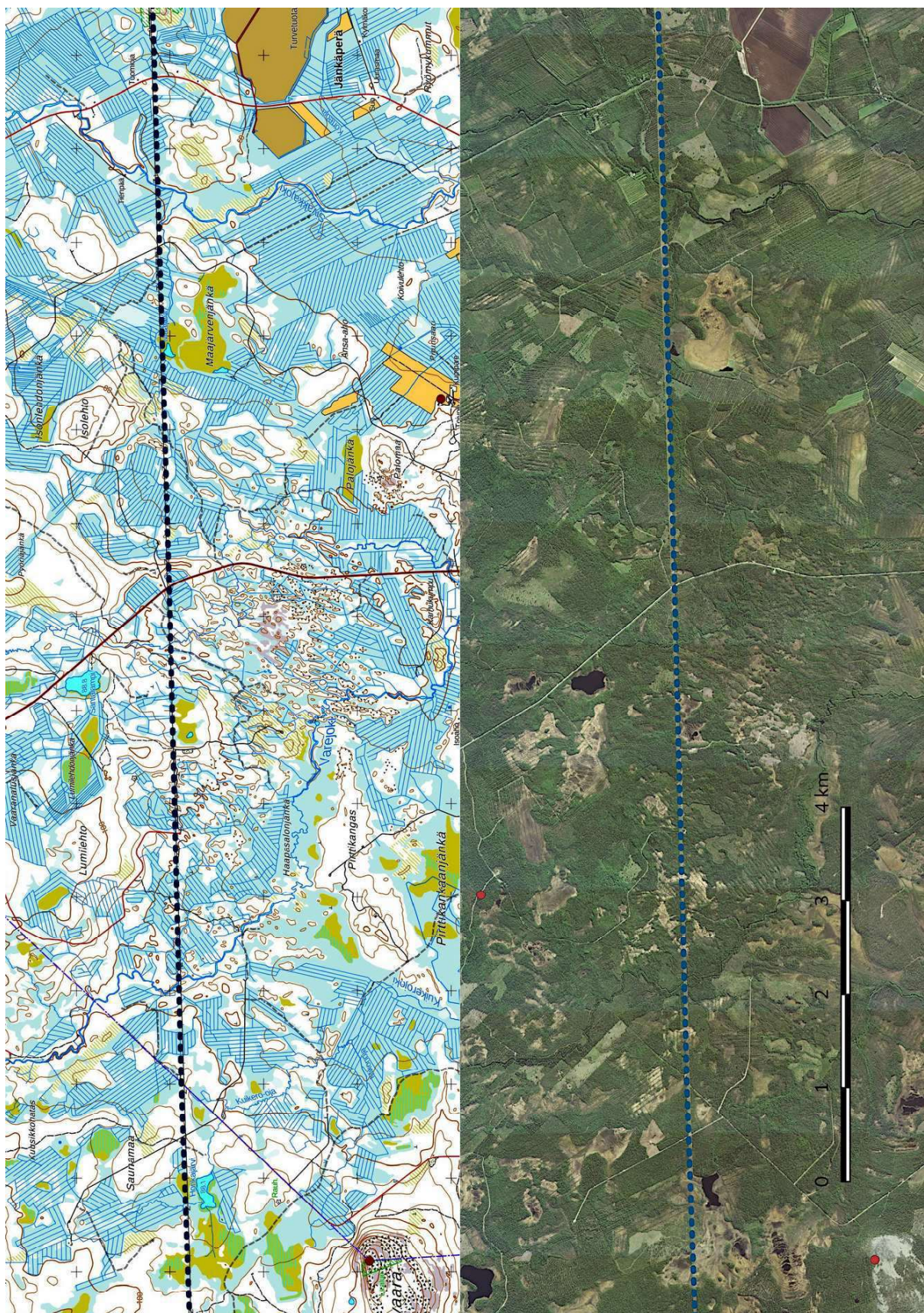
>wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

Kartat 4 a–c, VEA, noin 1:25 000. > sivut 5–7

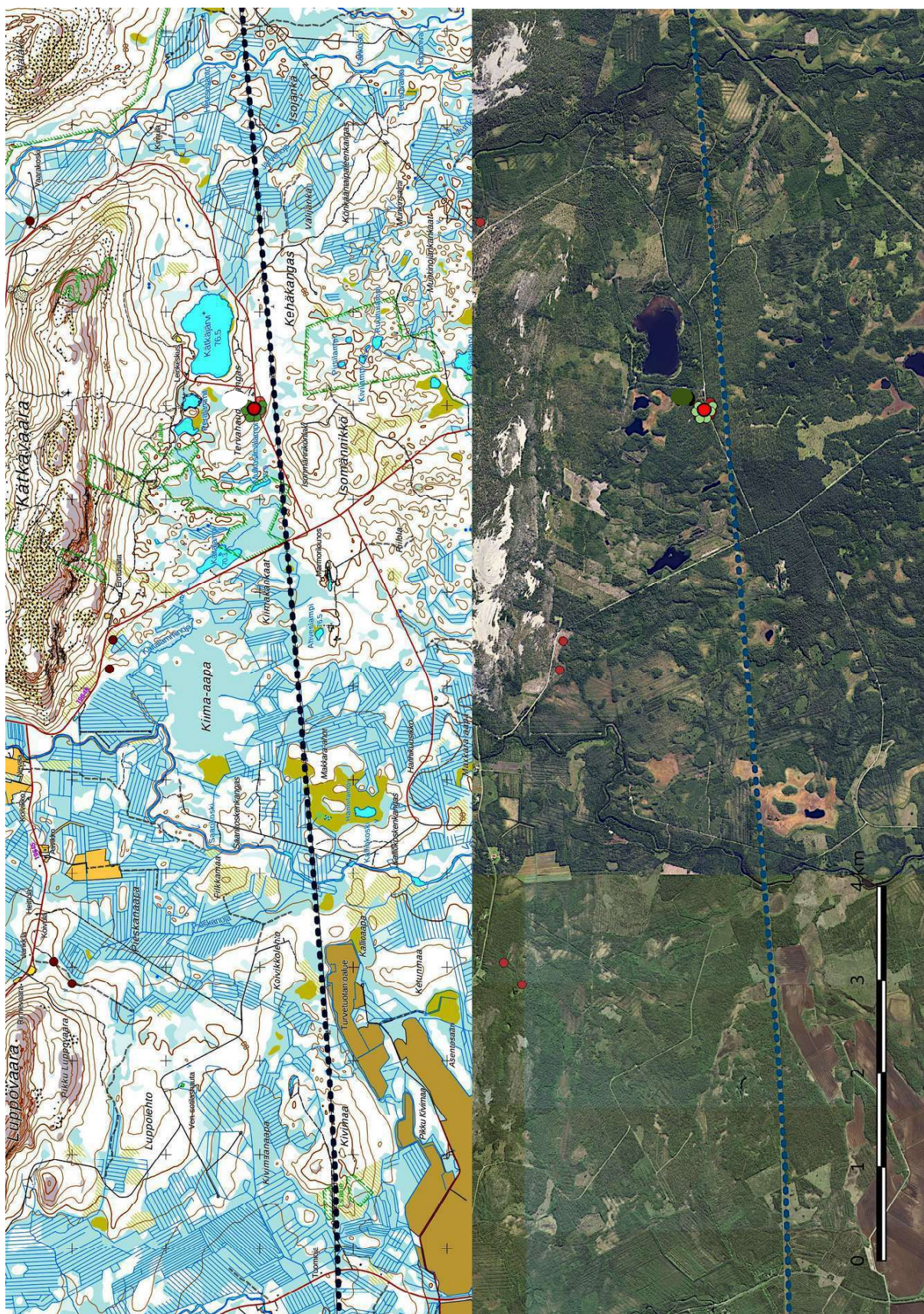
Karttaselitykset:

Voimalinja sinisellä katkoviivalla; Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet punaisina pisteinä. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000; 7/2022 ja maanmittauslaitoksen ortokuvat 8/2022.

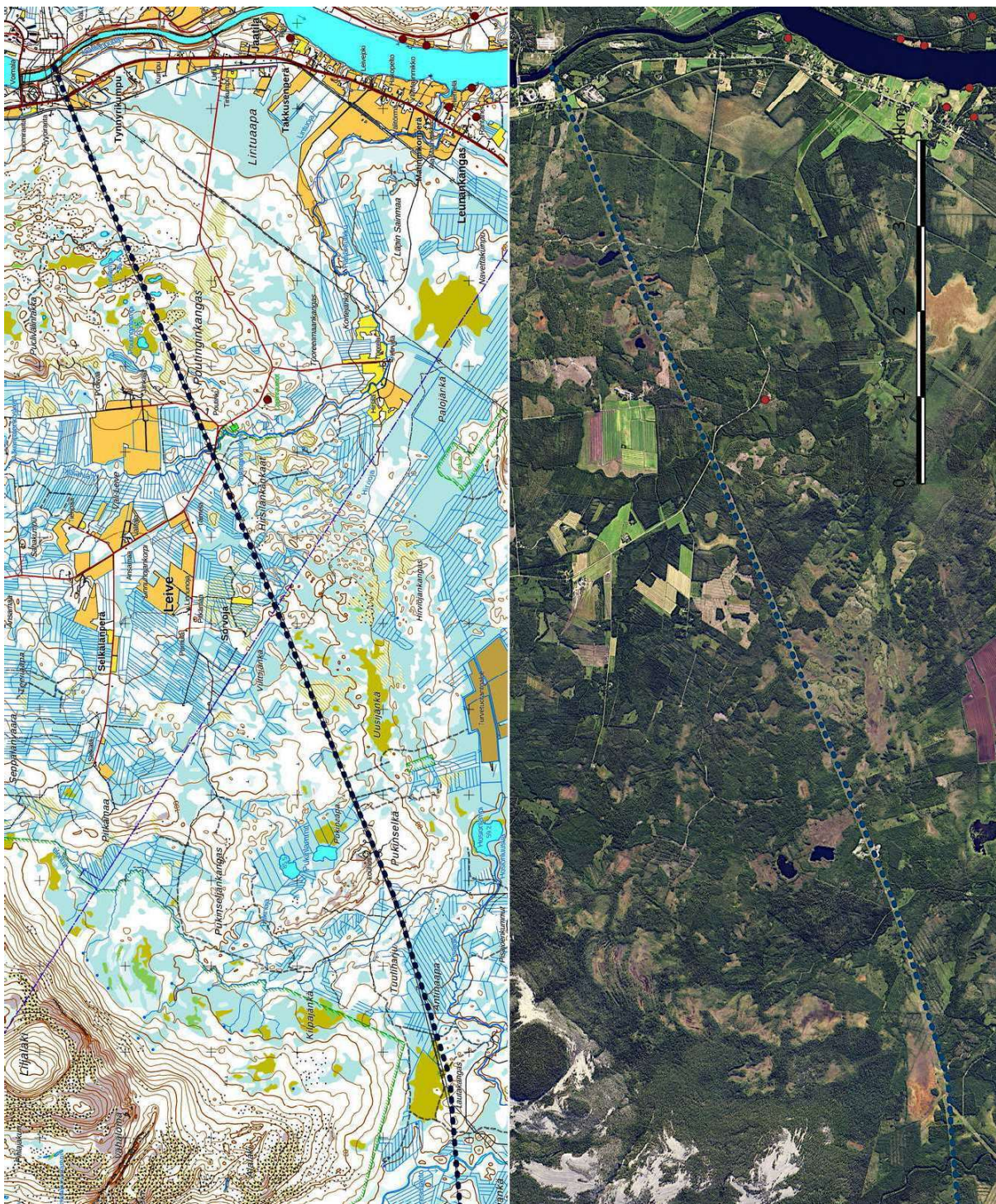
>wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

Kartta 4 a osa 1 Kaisavaara–Kivimäki

Kartta 4 b. Osa 2. Kivimaa–Lautakangas

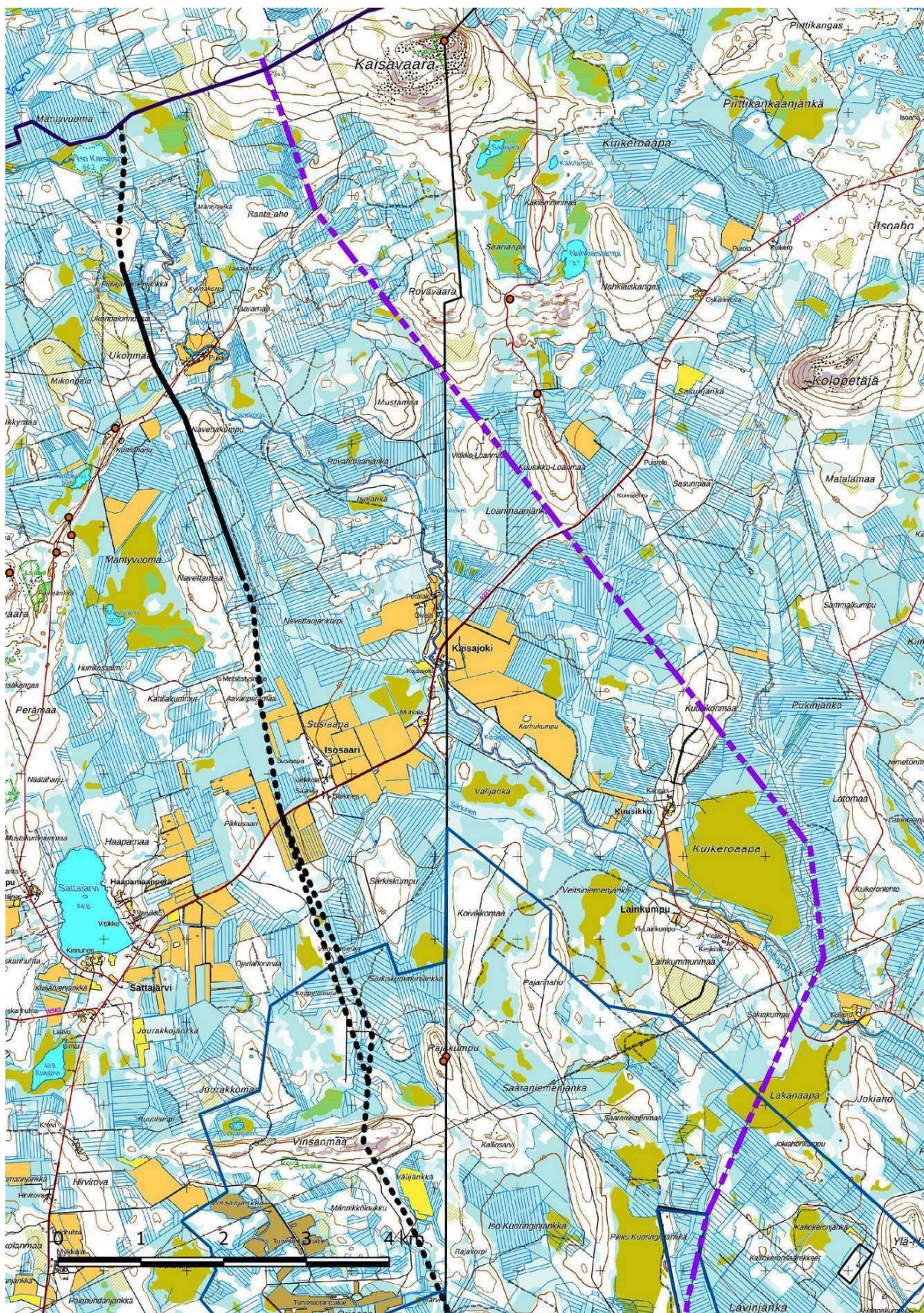
Kartta 4 c, osa 3 Lauttakangas–Petäjäskoski.

Kartat 5 a–d, VEB ja VE3, noin 1:25 000. > sivut 8–11

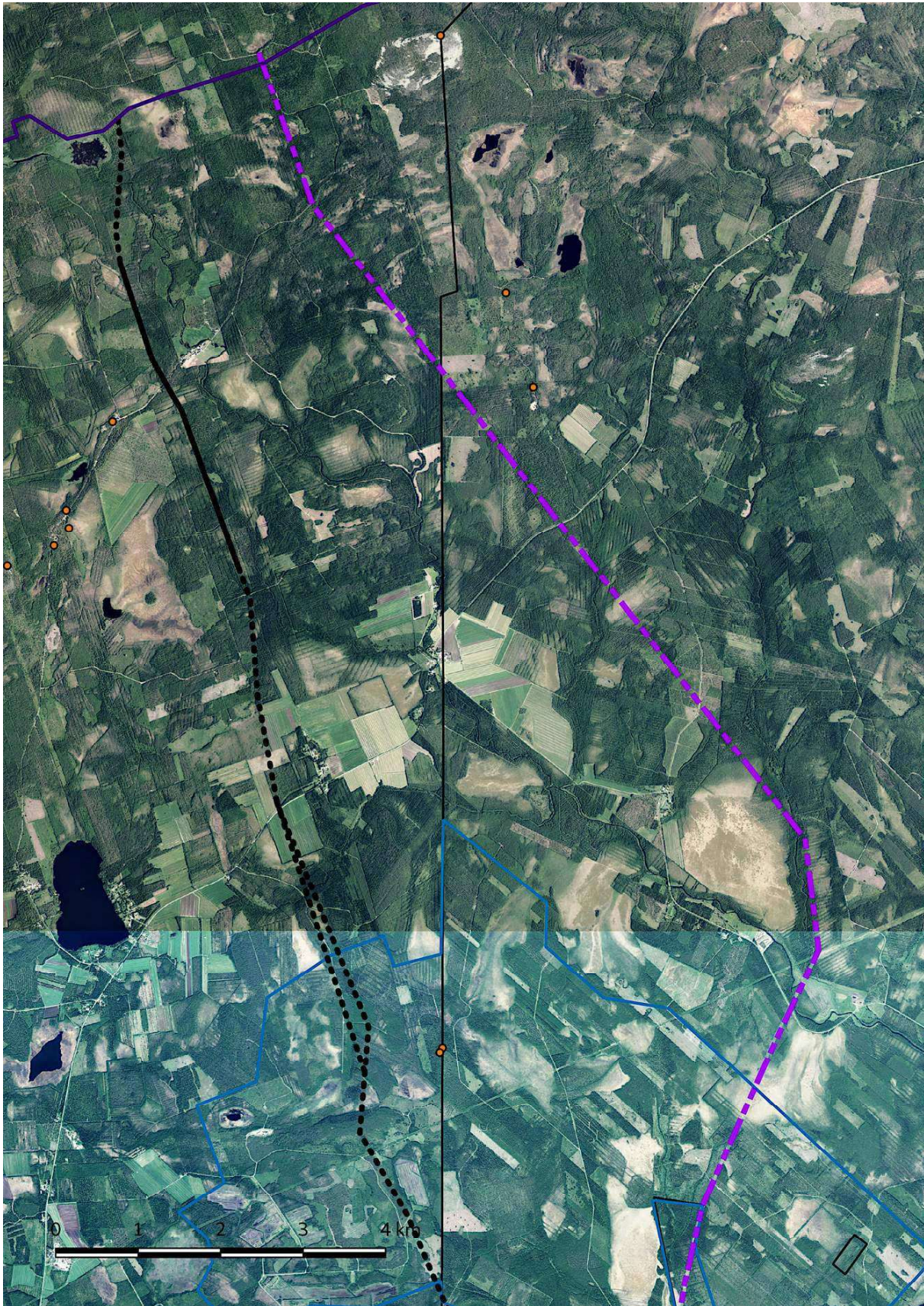
Karttaselitykset:

Voimalinja VEB violettilla katkoviivalla ja VE# mustalla pisteviivalla; Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet oransseina pisteinä. Vinsanmaa–Kuorinki tuulivoimapuiston raja sinisellä viivalla (inventointi 2021) Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:50 000; 10/2023 ja maanmittauslaitoksen ortokuvat 10/2023.

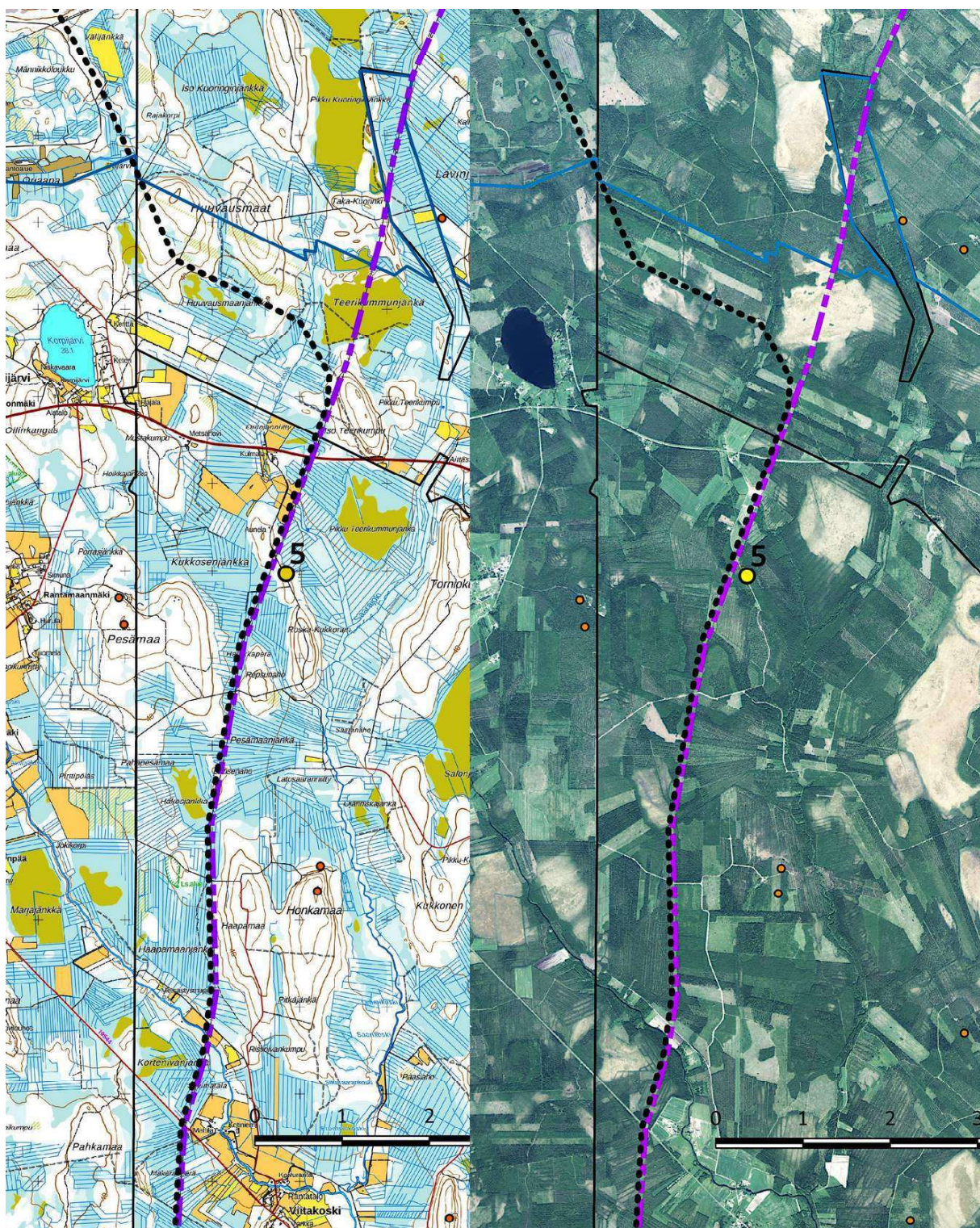
>wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

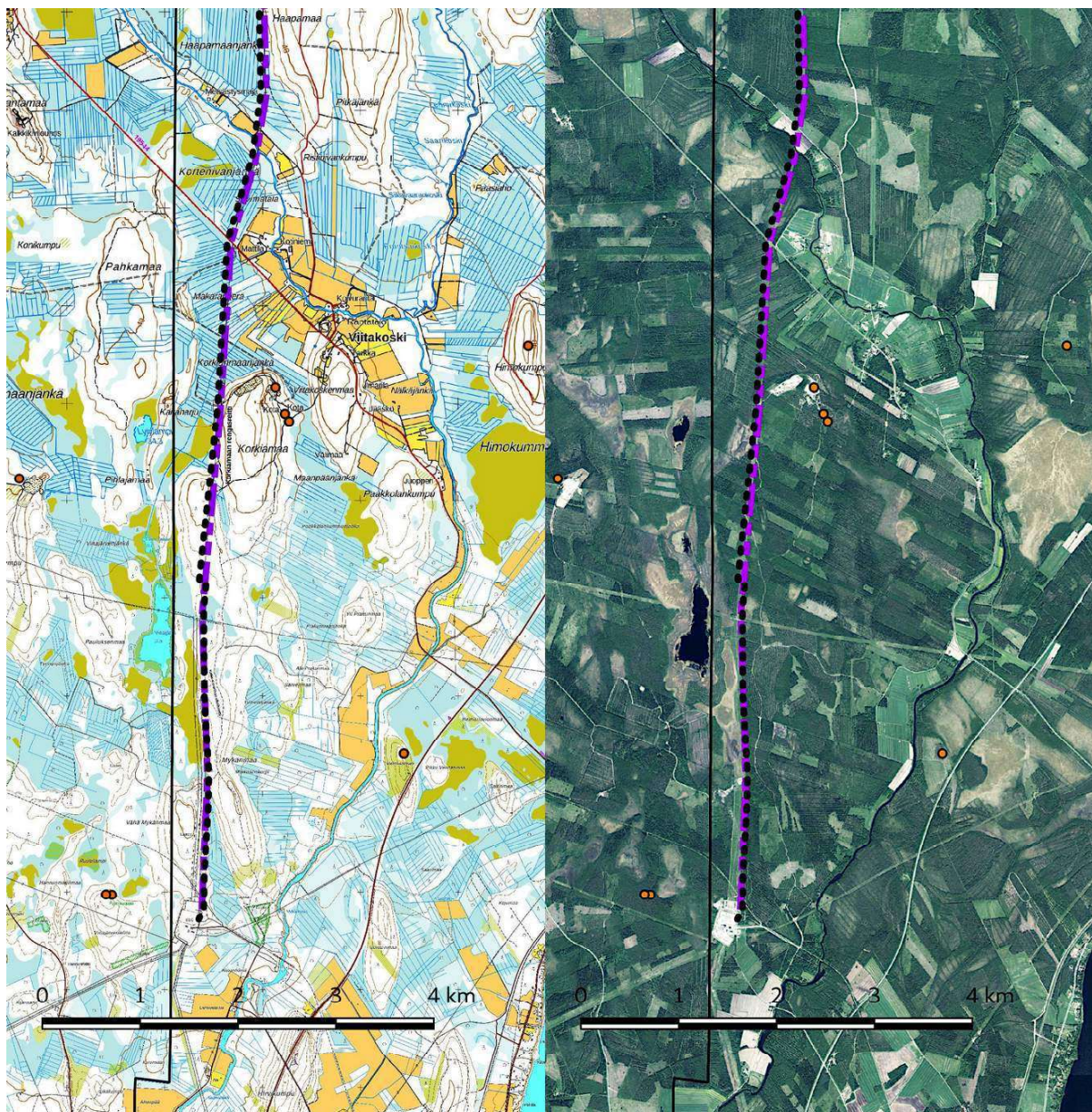
Kartta 5 a. Osa 1, Kaisavaara–Pikku Kuorinkijänkä

Kartta 5 b. Osa 1, ortokuva; Kaisavaara–Pikku Kuorinkijänkkä

Kartta 5 c, Osa 2 Pikku Kuorinkijänkkä–Viitakoski; kohde 5 keltaisena pisteenä.

Kartta 5 d. Osa 3, Viitakoski–Keminmaan sähköasema.

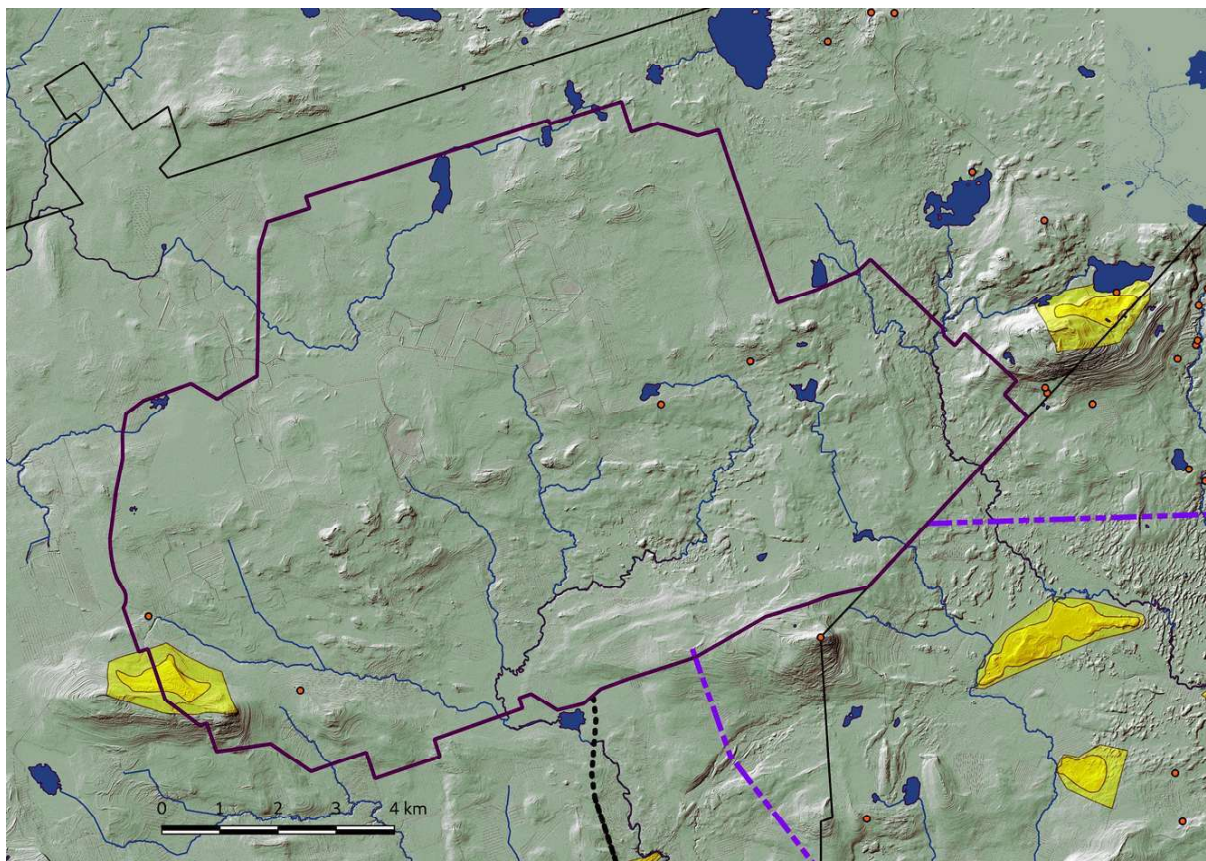

3. Maisema, topografia ja geologia

Tuulivoimapuiston hankealue sijaitsee Etelä-Lapin vaara-alueen eteläreunassa Tornionjokilaakson ja Kemijokilaakson välissä, melko tasaisella pitkälti soistuneella alueella noin 65–110 m mpy. Lähimmät vaarat, Sorvasvaara (185 m mpy) ja Kaisavaara (145 m mpy), kohoavat noin 60 m ympäristöstään. Maaperä on pohjamoreenia, joka on turvekerrosten peittämää; soiden ja rämeiden osuus on yli 55 % pinta-alasta. Hankealueella sijaitsee useita turvetuotantoalueita. Hiekka-alueita on niukasti – kaikki vaarojen tai mäkien rinteiltä huuhtoutunutta sedimenttiä. Laajin hiekkaesiintymä (noin 2,5 km²) sijaitsee Korttovaaran pohjoispuolella. Siihen kuuluu myös Veturimaan ja Tiepuraojan hiekka-alueet.

Kalliopaljastumia on vain vähän, lähinnä joitakin Susivaaralla, Korttovaaralla ja Aittavaaralla. Vesistöistä vain kaksi järveä on yli 10 ha kokoisia; niiden lisäksi on pieniä lampia ja puroja.

Asutuksen tai viljelyn merkkejä hankealueella ei ole, ja metsät ovat miltei kokonaan metsätalouskäytössä.

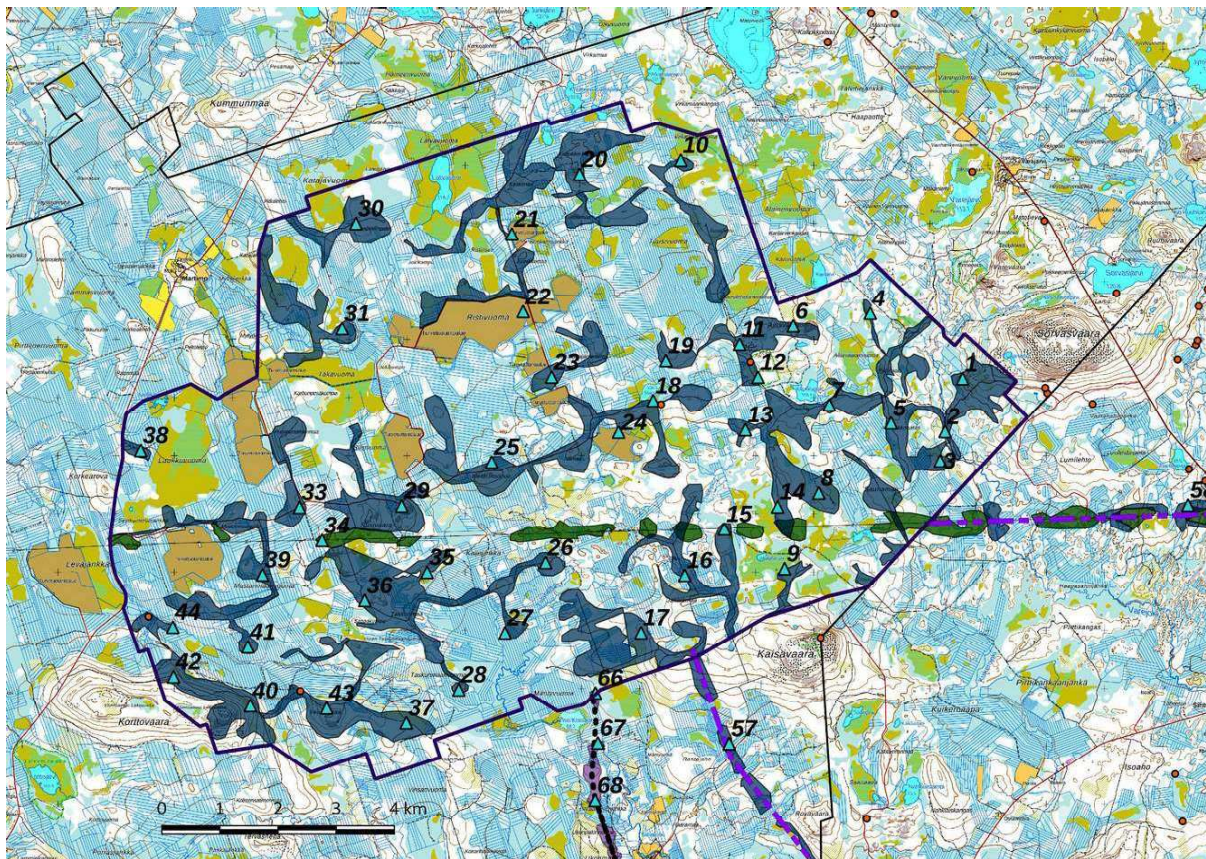
Kartta 6. Lidar-aineistoon perustuva korkokuva 2 m DEM. Hankealue rajattu tummanvioletilla viivalla, voimajohtolinjaukset merkitty violetilla katkoviivalla. Hiekka-alueet keltaisina. Muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet punaisina pisteinä. Vesistöt VPD 2. Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineisto, karttapohja 1:20 000, 9/2022.

Voimalinja VEA lähtee tuulivoimapuiston itärajalta ja sieltä Tervolan kautta Rovaniemen Petäjäskoskelle; keskiosassa linja kulkee pienten kalliomäkien yli (Kivimaa) muuten melko tasaisessa soistuneessa maastossa, ennen Petäjäskoskea se ylittää laajan mäkinen sora-alueen, Poutinginkankaan. Korkeusvyöhyke on 64–118 m mpy.

Voimalinja VEB lähtee tuulivoimapuiston itärajalla Kaisavaaran länsipuolella kaakkoon. Tervolan puolella linjaus kulkee 7–8 km etäisyydellä Kemijoelta tasaisessa pääosiin soistuneessa maastossa. Ainoa merkittävä hiekkaesiintymä on Keminmaan puolella sijaitseva Korkiamaa. Sen pohjois-/koillisrinteiltä tunnetaan 3 kivikautista asuinpaikkaa. Keminmaan sähköaseman pohjoispuolella alueet linjauksen lähellä ovat laajasti muokattuja.

3.1. Valokuvat ja maastokuvaukset

Kartta 7a. Tuulivoimapuiston hankealue. Valokuvauspisteet 1-44 turkooseina kolmioina, inventoidut alueet 2021 vaalean vihreänä, tuulivoimapuiston hankealue ja voimalinjat 2022 sinisenä sekä voimalinja 2023 vaaleanviolettinä. j . Muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet oransseina pisteinä. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:50 000, 9/2023.

Kuva 1. Voimalapaikka T72 kuvattu länteen.

Kuva 2. Varejoki hankealueen itäosassa.

Kuva 3. Voimalapaikka T68 kuvattu länteen.

Kuva 4. Voimalapaikka T70 kuvattu pohjoiseen.

Kuva 5. Voimalapaikka T68 kuvattu etelään.

Kuva 6. Voimalapaikka T4 kuvattu kaakkoon.

Kuva 7. Metsätie Koukkujärven kaakkoispuolella, länteen.

Kuva 8. Voimalapaikka T66 kuvattu kaakkoon

Kuva 9. Voimalapaikka T63 kuvattu etelään.

Kuva 10. Voimalapaikka T37 kuvattu kaakkoon.

Kuva 11. Voimalapaikka T5 kuvattu itään.

Kuva 12. Laavu Aittavaaran eteläpuolella.

Kuva 13. Voimalapaikka T64 kuvattu länteen.

Kuva 14. Talvitie Kaisavaaralle.

Kuva 15. Voimalinja hankealueen keskiosassa, länteen.

Kuva 16. Voimalapaikka T59 kuvattu luoteeseen tien vasemmalla puolella.

Kuva 17. Voimalapaikka T30 kuvattu luoteeseen.

Kuva 18. Rantajärven soistunut eteläranta.

Kuva 19. Voimalapaikka T26 kuvattu luoteeseen.

Kuva 20. Voimalapaikka T10 kuvattu pohjoiseen.

Kuva 21. Ristisuon itäpuoleinen avohakattu alue.

Kuva 22. Ristivuoma, entinen turvetuotantoalue muutettu kosteikoksi.

Kuva 23. Voimalapaikka T64 kuvattu länteen.

Kuva 24. Pois käytöstä jäänyt turvetuotantoalue Ristivuoman eteläpuolella.

Kuva 25. Voimalapaikka T7 kuvattu etelään, Itäinen Pesämaa.

Kuva 26. Voimalapaikka T54 kuvattu lounaaseen.

Kuva 27. Voimalapaikka T53 kuvattu itään.

Kuva 28. Voimalapaikka T51 kuvattu itään.

Kuva 29. Voimalapaikka T73 kuvattu kaakkoon.

Kuva 30. Voimalapaikka T17 kuvattu koilliseen.

Kuva 31. Neva Takavuoman pohjoispuolella.

Kuva 32. Latvajärven eteläpuoleinen neva.

Kuva 33. Keskiosan metsätie, länteen.

Kuva 34. Susivaaran kallioaluetta voimalinjan kohdalla.

Kuva 35. Voimalapaikka T42 kuvattu koilliseen.

Kuva 36. Voimalapaikka T21 kuvattu koilliseen.

Kuva 37. Voimalapaikka T11 kuvattu länteen. .

Kuva 38. Voimalapaikka T27 kuvattu itään.

Kuva 39. Voimalapaikka T48 kuvattu länteen.

Kuva 40. Voimalapaikka T1 kuvattu lounaaseen.

Kuva 41. Voimalapaikka T46 kuvattu länteen.

Kuva 42. Korttovaaran metsätie kuvattu itään.

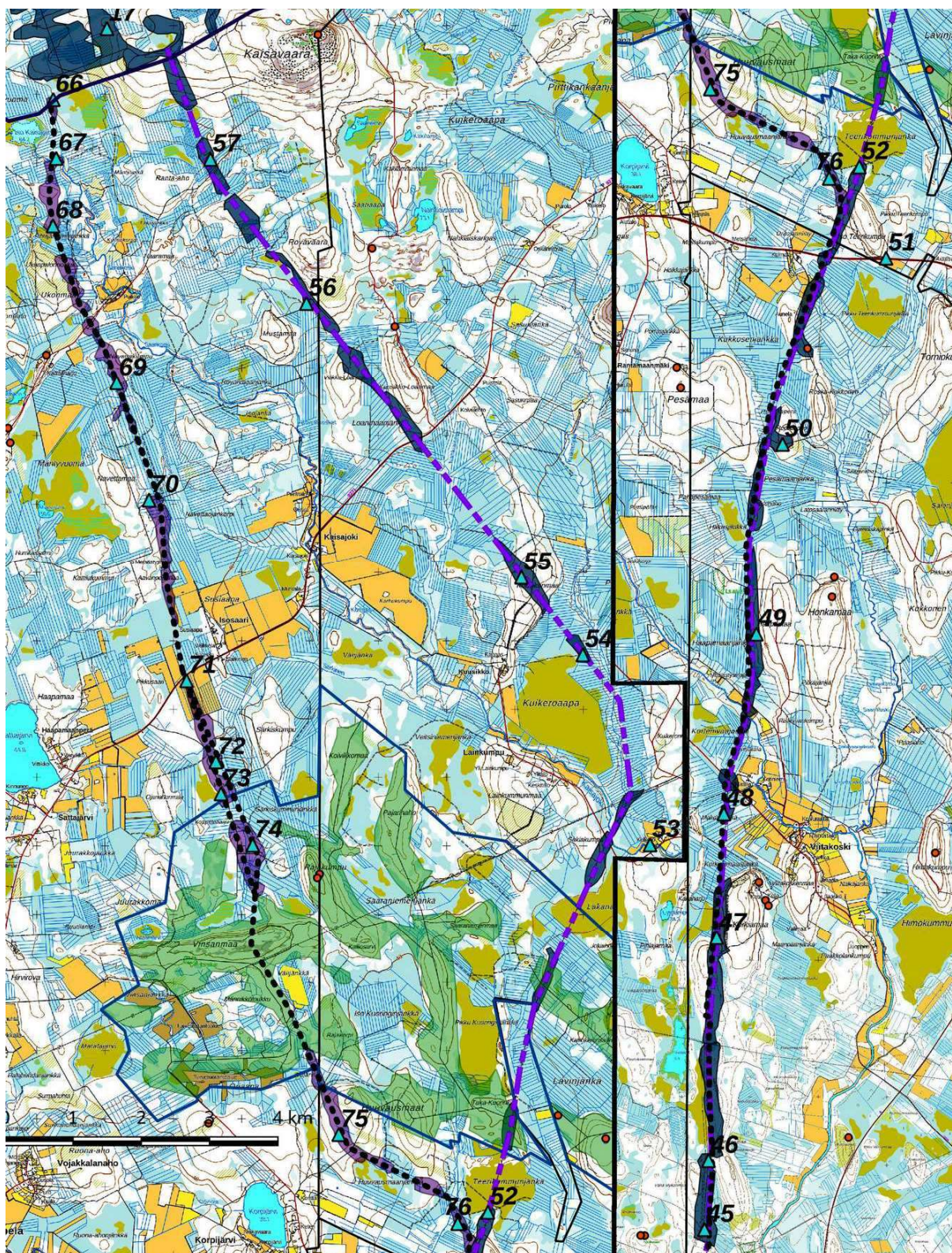
Kuva 43. Veturimaan hiekkaharjanne. Dronekuva itään, korkeus 110 m.

Kuva 44. Tiepuraajan hiekka-alue. Dronekuva luoteeseen, korkeus 112 m.

Ulkoinen sähkönsiirtolinjaus VEB ja VE3 Martimon tvp – Keminmaan sähköasema

Kartta 7b. Ulkoinen sähkönsiirtolinjaus VEB ja VE3. Valokuvauspisteet 2022 (45-57) ja 2023 (66-76) turkoosina kolmioina, inventoidut alueet 2022 sinisenä ja 2023 vaalean violetina. Linjausten pohjoisosa oikealla ja eteläosa vasemmalla. Muinaisjäännöskisteriin tallennetut kohteet punaisina pisteinä. MML:n maastokarttarasteri 1:50 000, 9/2022.

Kuva 45. Keminmaan sähköasema etelään.

Kuva 46. Linjakäytävää on vahvasti muokattu Mykänmaan nevalle asti.

Kuva 47. Linjakäytävä Korkiamaalta etelään. Dronekuva, korkeus 105 m.

Kuva 48. Linjakäytävä Viitakoskelta pohjoiseen. Dronekuva, korkeus 115 m.

Kuva 49. Linja Haapamaan kohdalla, etelään.

Kuva 50. Repsunahon hakkuualue linjan itäpuolella.

Kuva 51. Sumua Ison Teerikummun kohdalla

Kuva 52. Teerikummunjänkä kuvattu pohjoiseen.

Kuva 53. Kaisajoen rantamaisemaa, luoteeseen.

Kuva 54. Linjaus Kuikeroaavalla.

Kuva 55. Linjaus Kuusikkomaalla, luoteeseen.

Kuva 56. Laaja hakkuualue Rovavaaran eteläpuolella.

Kuva 57. Kaisavaaran lounainen alarinne .

Ulkoinen sähkösiirtolinjaus VEA Martimon tvp – Rovaniemen Petäjäskosken sähköasema

Kartta 7c. Ulkoinen sähkösiirtolinjaus VEA. Valokuvauspisteet 58–65 turkooseina kolmioina, kuvauspisteet inventointi 2021 turkoosina pisteinä (ei nroa., ks raportti 2021); inventoidut alueet 2021 vihreänä ja 2022 sinisenä. Muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet oransseina pisteinä. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:50 000, 9/2022.

Kuva 58. Linjaus Santalammen eteläpuolella.

Kuva 59. Linjaus Kalliokoskenkankaan kohdalla.

Kuva 60. Tervolan marmorilouhoksen itäinen osa, taustalla voimalinja. Dronekuva koilliseen, korkeus 75 m.

Kuva 61. Tervolan marmorilouhoksen yleiskuva länteen, taustalla oikealla Ahvenlampi. Dronekuva, korkeus 65 m.

Kuva 62. Tervolan marmorilouhoksen läjitysalue. Dronekuva länteen, korkeus 65 m.

Kuva 63. Linjakäytävä Kätkäjärven eteläpuolella. Dronekuva itään, korkeus 95 m.

Kuva 64. Linjaus Lauttakankaan länsipuolella, itään.

Kuva 65. Alue linjakäytävän pohjoispuolella, Pukinselän kohdalla, länteen.

Ulkoinen sähkönsiirtolinjaus VE3 Martimon tvp – Keminmaan sähköasema: kuvat 2023.

Kuva 66. Linjauksen pohjoispää Mäntyvuomassa.

Kuva 67. Kaisajoen ylityspaikka, länteen.

Kuva 68. Avohakattu kabgas Ukonmaan pohjoispuolella.

Kuva 69. Linjaus Navettakummulla, pohjoiseen,

Kuva 70. Metsätie Navettaojan korvella, itään.

Kuva 71. Isosaaren peltoaluetta, etelään.

Kuva 72. Pieni neva Vuornanmaan pohjoispuolella.

Kuva 73. Linjaus Vuornanmaalla, etelään.

Kuva 74. Linjaus Vinsanojan itäpuolella, etelään.

Kuva 75. Linjaus Huuvauemailla. Luoteeseen.

Kuva 76. Räme Ison Teerikummun luoteispuolella.

4. Alueen maankäytön historiaa

Hankealue ja ulkoisen voimalinjan ylittämä alue nousivat merestä noin 9500–4500 vuotta sitten. Kivikautinen asutus keskittyi Kemijokilaaksoon ja Tornionjokilaaksoon, varsinkin muinaisille jokisualueille ja niiden lähellä olleeseen saaristoon. Asutus on jatkunut keskimesoliittiselta kivikaudelta aina historialliselle ajalle saakka. Tuulivoimapuiston hankealueelta on löydetty kaksi kivikautista asuinpaikkaa (kohteet 1 ja 2).

Jokilaaksojen kiinteä kylämäinen asutus syntyi yleisen käsityksen mukaan rautakauden lopulla 800–1000 -luvulla. Tornionjokilaaksosta tosin on siitepölyanalyysien perusteella merkkejä jatkuvasta maanviljelyksestä jo 600-luvulta. Hankealueen pohjoispuolella jokilaaksojen vanhin todettu kiinteä asutus on Kainuunkylän Kanasta, jossa tehtiin kaivauksia 1975. Tällöin paikalta todettiin mm. raudansulatusuuni. Kohde ajoittuu 1000–1100-luvuille, samoin kuin vastarannan Hietaniemen asutuksen jäännökset. Alkuvaiheessa tärkeässä roolissa oli lohikalastus ja todennäköisesti myös kauppa sisämaan asukkaiden kanssa, ja maatalous levisi tuolle alueelle vasta myöhemmin.

Tuulivoimapuiston hankealueelta ei ole löydetty merkkejä historiallisesta kiinteästä asutuksesta. Lähin talo, joka on merkitty 1800-luvun puolivälin pitäjänkartalle, on Martimojärvi hemma (nykyään Martimo), joka sijaitsee alueen luoteispuolella rajasta noin 1 km länsiluoteeseen.

Voimalinjojen lähellä on kahdesta paikasta merkkejä historiallisesta kiinteästä asutuksesta. VEB-linjan eteläosassa on Viitakosken taloja, jotka sijaitsivat Kaakamajoen molemmin puolin linjasta noin 0,3–1,7 km itään. VEA-linjan itäpäässä taas on Petäjäisen kylän taloja, jotka sijaitsivat pääosin Jaatilansaassa. Sotahistorialisia kohteita on löydetty vain Kätkävaaran eteläpuolella (kohde 7).

Kartta 8, Hankealue. Ote 1800-luvun puolivälissä tehdystä pitäjänkartasta. Martimojärven talot kartan yläreunassa. Rovavaara on kartassa nimellä Winsavaara, (kartan keskikohdasta hieman vasemmalle).

5. Tulokset

Tuulivoimapuiston hankealueelta tunnetaan kaksi muinaisjäännöstä, Veturinmaan kivikautinen asuinpaikka (tunnus 1000001046) ja Tiepuraajan kivikautinen asuinpaikka (tunnus 1000001137). Hankealueen läheltä on tiedossa 2 muinaisjäännöskohdetta, noin 550 m kaakkoon Kaisavaaran Tornion ja Kemin Lapin rajamerkki (1000019225) sekä noin 600 m itään Sorvasvaaran kivikautinen asuinpaikka (1000001058). Voimalinjan VEB lähistöltä (± 500 m keskilinjasta) ei tiedetä muinaisjäännöksiä, mutta linjan VEA läheisyydestä tunnetaan yksi muinaisjäännöskohde, Tervolan marmorilouhos (tunnus 1000043135), sekä yksi muu kulttuuriperintökohde, Tervola Tervahaudankankaan puolustusvarustukset (tunnus 1000044009).

Inventoinnissa 2022 ei hankealueelta löytynyt uusia muinaisjäännöskohteita. Kaksi muuta kohdetta kartoitettiin: Rantajärvi, rakennuksen jäännös (kohde 3) ja Aittavaara, pilkkapuu (kohde 4). Voimalinjan VEB vaikutusalueelta löytyi yksi muu kohde: Kukkosenjängkä, talon jäännös. Linjalla VEA kartoitettiin molemmat tunnetut kohteet, Tervolan marmorilouhos (kohde 6), sekä Tervola Tervahaudankangas (kohde 7).

Hankkeen toteutuksella ei olisi vaikutusta muinaisjäännöksiin eikä muihin kulttuuriperintökohteisiin.

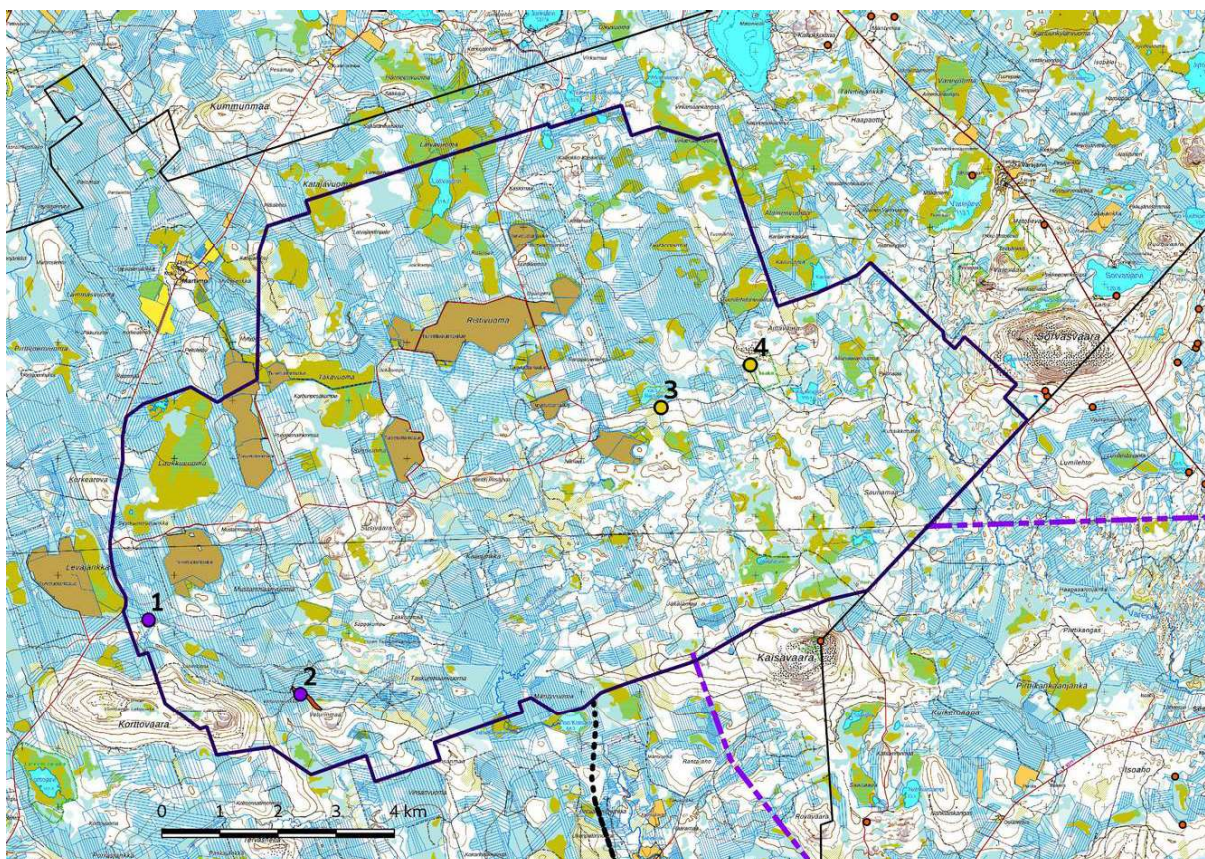
Lestijärvellä, 7.10.2022

lisäinventointi H.-P. Schulz 8.10.2023

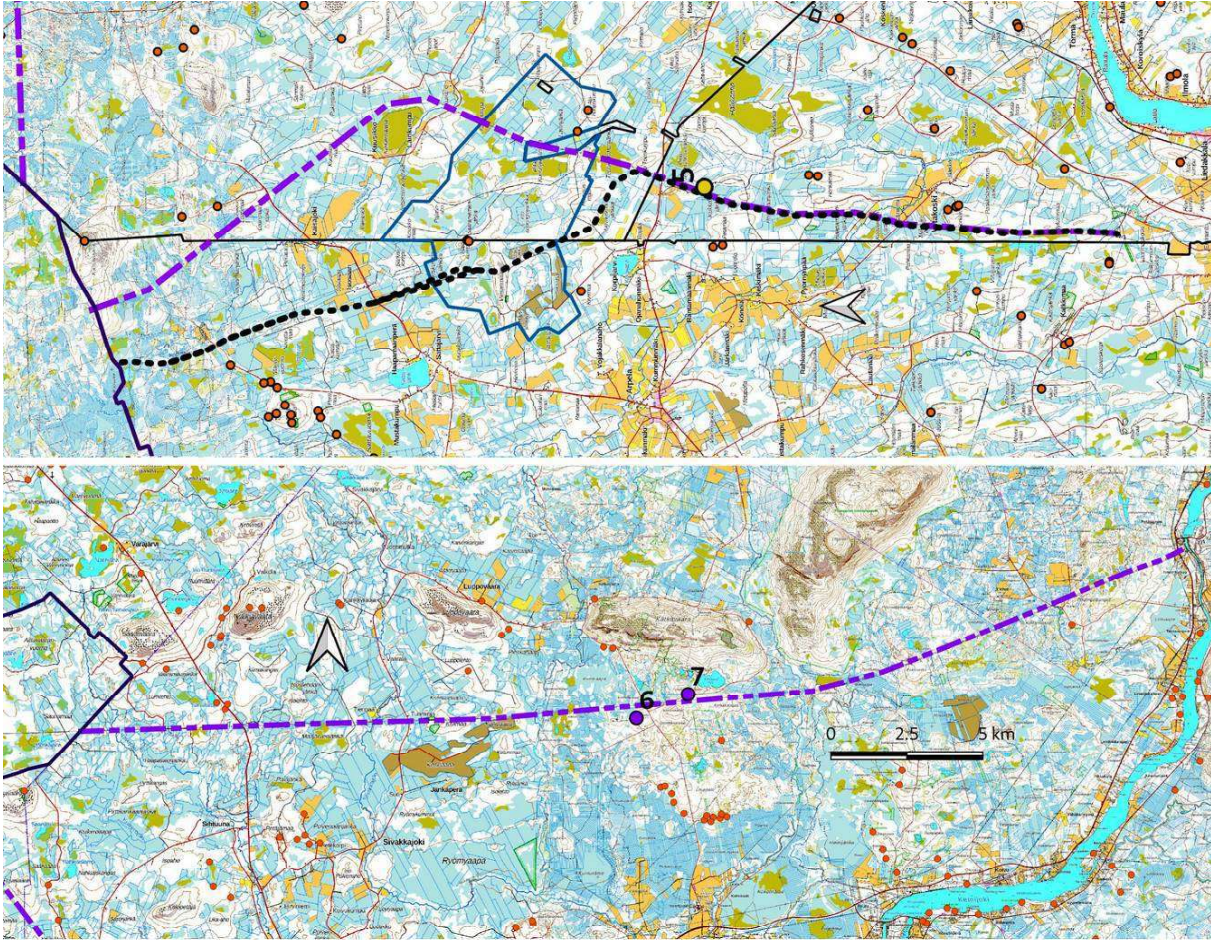
Jaana Itäpalo *Hans-Peter Schulz*

Jaana Itäpalo

Hans-Peter Schulz

Kartta 9a . Hankealue; yleiskartta kohteet 1–4. Mj- ja Kp-kohteet violetteina pisteinä, muut kohteet keltaisina pisteinä. Hankealueen raja tummanviolettiä viivana, ulkoiset voimalinjat violettina katkoviivana ja mustana pisteiviivana (VE3/2023). Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:50 000, 10/2023.

Kartta 9b ja c. Yleiskartta kohteet. Ylhäällä linjat VEB ja VE3, alhaalla linja VEA. Mj- ja Kp-kohteet violetteina pisteinä, muu kohde keltaisena pisteinä. Voimalinjat VEA ja VEB violettina katkoviivana, linja VE3 mustana katkoviivana. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:50 000, 10/2023.

6. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm	status
Tuulivoimapuiston hankealue / Tornio					
1. Tornio Tiepuraoja	33	Asuinpaikat	kivikautinen	3	MJ
2. Tornio Veturinmaa	34	Asuinpaikat	kivikautinen		MJ
3. Tornio Rantajärvi	36	Työ- ja valmistuspaikat, rakennus	moderni		M
4. Tornio Aittavaara	37	Kulkuväylä, pilkkapuu	uusi aika		M
Voimalinja VEB/ Keminmaa					
5. Kukkosenjätkä	38	Asuinpaikat, talon jäännös	uusi aika		M
Voimalinja VEA/ Tervola					
6. Tervolan marmorilouhos		Louhokset	uusi aika		KP
7. Tervola Tervahaudankangas		Puoloustusvarustukset, asemat	moderni		KP

Taulukko. Status: U uusi muinaisjäännöskohde/löytöpaikka, MJ tunnettu muinaisjäännöskohde, KP muu kulttuuriperintökohde, M muu havainto

7. Kohdekuvaukset

TORNIO

1. Tiepuraoja

Rekisteritiedot	1000001137	Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	T4131R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	-
Tyyppi	Asuinpaikka	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7343233 I 375554
Tyypin tarkenne		N2000	92 – 94 m mpy
Ajoitus yleinen	Kivikautinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus,
Aiemmat tutkimukset	Alakärppä & Ylimaunu inventointi 1994		

Kuvaus:

MJ-rekisterin kuvaus: Asuinpaikka sijaitsee Korttovaaran pohjoispuolella, n. 500 m itään maantieltä n:o 19582, kohdassa, jossa Tiepuraoja laskee Ylijokeen hiekkakankaan läpi. Tiepuraojan länsipuolella, ensimmäisessä pohjois-eteläsuuntaisessa ojassa on havaittu palaneita kiviä ja kvartsia. Lisäksi Tiepuraojan molemmin puolin on havaittu 3-5 metrin halkaisijaltaan olevia kuoppajäänteitä.

Inventointi 2022:

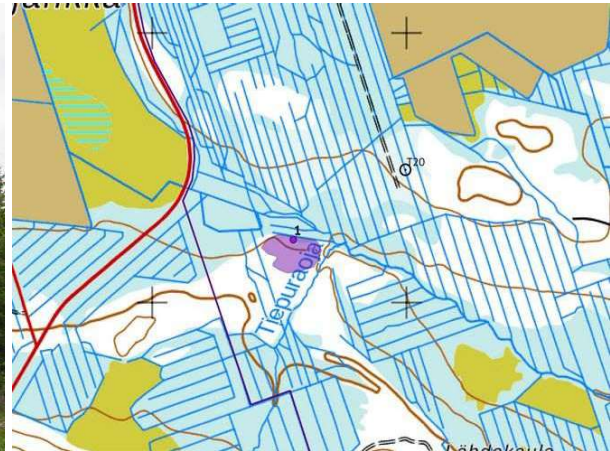
Asuinpaikka-alue on hieman pienempi, se ei ulotu ihan Ylijoelle asti, rajana on jokitörmä joen eteläpuolella. Laajuus itäpuolella olevan Tiepuraojan kohdalla on hieman epäselvä, samoin painanteiden luonne – ainakin ojan itäpuolella ne lienevät virtauksen synnyttämiä.

Vaikutusten arvio: Hankkeella ei olisi vaikutusta kohteeseen, lähin suunniteltu voimalapaikka on noin 400 m:n etäisyydellä.

Kohde 1. Tiheän taimikon peittämä Ylijoen törmä

Kohde 1. Mj-alue violettina. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 9/2022.

Kohde 1. Kuivaa hiekkakangasta alueen korkeimmassa kohdassa lähellä eteläreunaa.

2. Veturinmaa

Rekisteritiedot	1000001046	Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	T4131R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	-
Tyyppi	Asuinpaikka	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7341956 I 378167
Tyypin tarkenne		N2000	87 – 90 m mpy
Ajoitus yleinen	Kivikautinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus,
Aiemmat tutkimukset	Alakärppä & Ylimaunu inventointi 1994		

Kuvaus:

MJ-rekisterin kuvaus: Asuinpaikka sijaitsee soistuneesta Vähä Kaisajärvestä n. 3,5 km länteen ja Vähään Kaisajärveen laskevasta Ylijoesta n. 300 m etelään. Punertavaa hiekkaa ja kvartsi-iskoksia on havaittu Veturinmaan luoteisosan hiekkaharjanteella, hiekkakuopan reunalla. Noin 80 m kaakkoon hiekkakuopasta ja 10 m metsätiestä pohjoiseen on n 4 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, jonka kohdalla tieurassa ja 250 m matkalla kaakkoon havaittiin lisää kvartsi-iskoksia ja -esineitä.

Inventointi 2022:

Asuinpaikka-alue on entisellään.

Vaikutusten arvio: Hankkeella ei olisi vaikutusta kohteeseen, lähin suunniteltu voimalapaikka on noin 400 m:n etäisyydellä aluerajauksen eteläisimmästä osasta.

Kohde 2. Alueen keskiosa kuvattuna itään

Kohde 2. Mj- alue violetina. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 9/2022.

Kohde 2. Alueen kaakkoisosa, kaakkoon.

3. Rantajärvi

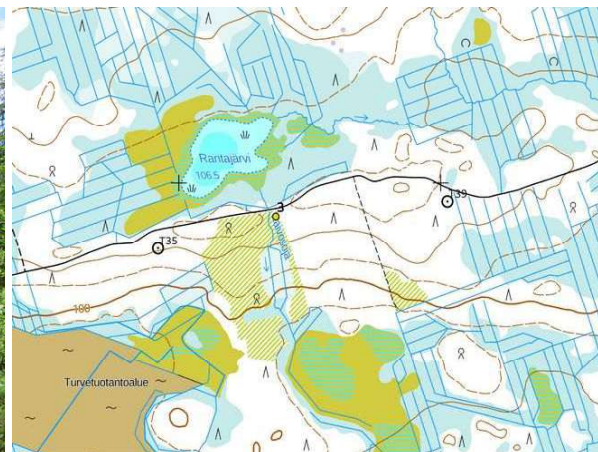
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	T4133L
Laji	Muu kohde	Vanha yleislehtijako	-
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikka, rakennusjäännös	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7346879 I 384370
Tyypin tarkenne		N2000	107 m mpy
Ajoitus yleinen	moderni	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus,
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus: Vuoden 1979 kartalle on merkitty Rantajärven eteläpuolelle Kaivosojan molemmin puolin kaksi isoa varastorakennusta. Ojan länsipuolinen rakennus on purettu, ja itäpuolinen vielä pystyssä mutta sortumassa. Jälkimmäisen rakennuksen pohjamitat ovat noin 18 x 9 m. Sortumisvaaran takia sisätiloissa ei käyty. On epäselvää, miksi näin isot varastot on tehty syrjäiselle metsäseudulle. Kaivosoja näkyy 1850-luvun pitäjänkartassa (jossa on eri nimet > Koukkujärvi on Rantajärvi ja nykyinen Rantajärvi on > Karijärvi). Järvien väliin pitäjänkartalle on merkitty kallioalue(?), jota ei inventoinnissa enää havaittu maastossa; kyseisen alueen kohdalla pitäjänkartassa lukee 'Myrar' ('Muurahaiset'), nimen merkitys on epäselvä.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta.

Kohde 2. Alueen keskiosa kuvattuna itään

Kohde 3. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 9/2022.

4. Aittavaara

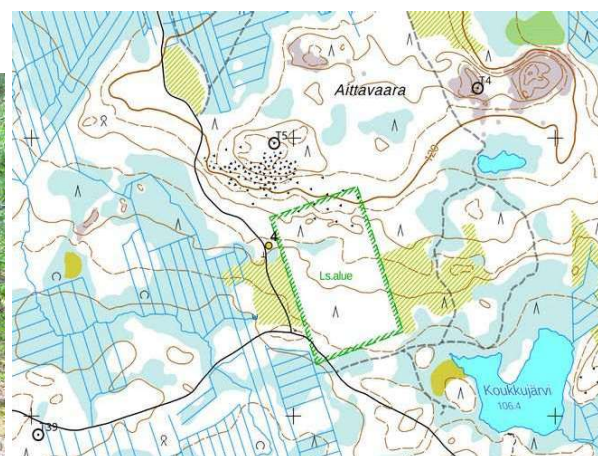
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	
Laji	Muu kohde	Vanha yleislehtijako	-
Tyyppi	Kulkuväylä	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7347613 I 385906
Tyypin tarkenne	Pilkkapuu	N2000	111 m mpy
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	Uusi aika		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus,
Aiemmat tutkimukset			

Kuvas: Kohteessa on pilkkapuu. Vanhaan halkaisijaltaan n. 70 cm kokoiseen mäntyyn on n. 1,5 m korkeudelle tehty kaksi pilkkaa rungon molemmin puolin. Pilkat ovat noin 10–15 cm korkeita ja 4–6 cm leveitä, ja ne ovat kasvaneet osittain umpeen. Pilkkojen tekemisen jälkeen puu on kasvanut paksuutta n. 15–20 cm, mikä viittaa selvästi yli 150 v. Ikään. Pilkkapuut ovat polkujen varressa olleita polunmerkkejä.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta.

Kohde 4. Lähikuva toisesta pilkastä.

Kohde 4. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 9/2022

Kohde 4. Pilkkapuu kuvattu etelästä.

Voimalinja VEB/ Keminmaa

5. Kukkosenjänkkä

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	S4243L
Laji	Muu kohde	Vanha yleislehtijako	-
Tyyppi	Asuinpaikka	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7322971 I 38846
Tyyppin tarkenne	Talon jäännös	N2000	35 m mpy
Ajoitus yleinen	moderni	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus,
Aiemmat tutkimukset			

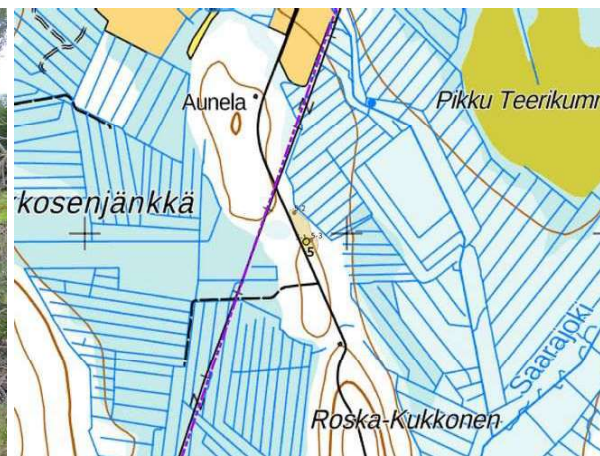
Kuvaus:

Noin 0,5 km Aunelan talosta kaakkoon ja 300-400 m Roska-Kukkosella sijaitsevasta talosta (ei nimeä kartassa, vielä asuttu) luoteeseen on puretun talon betoniperustus (5-1; mitat 8 m x >7 m), sen koillispuolella kasvillisuuden peittämä iso kuoppa tai painanne(5-3), ja molemmista 100 m luoteeseen hirsikehikon osia ja mahdollinen kellarinkuoppa (5-2). Kaikki rakennukset ja kuopat sijaitsevat tien koillispuolella. Vuoden 1966 peruskartalle on merkitty 3 sivurakennusta tien lounaispuolelle, koillispuolisella alueella ei ole merkintöjä. Talon nimi ei ole tiedossa.

Vaikutusten arvio: Ei vaikutusta.

Kohde 5-1 talon betoniperustus

Kohde 5. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 9/2022. Alakohteet ruskeina pisteinä, kohteen alue vaaleankeltaisena

Alakohteiden koordinaatit

id	koodi	x	y
5	5-1	388845	7322970
5	5-2	388800	7323074
5	5-3	388863	7322976

Kohde 5-2. Sortunut hirsikehikko, sen takana kuoppa.

Voimalinja VEA/ Tervola**6. Tervolan marmorilouhus**

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000043135	TM35-lehtijako	T4131L
Laji	Muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	2631 01
Tyyppi	Raaka-aineen hankintapaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7346058 I 408967
Tyypin tarkenne	Louhokset	N2000	75 – 85 m
Ajoitus yleinen	Uusin aika, moderni	Koordinaattiselite	GPS mittaus alueen keskipiste
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, dronekuvaus, valokuvaus,
Aiemmat tutkimukset	Teija Ylimartimo arkistotutkimus 2022		

Kuvaus:

MJ-rekisterin kuvaus: Tervolan, Louen marmorilouhos on oletettavasti 1800-luvun lopulta 1980-luvulle toiminnassa ollut kalkkikivi/marmori-louhos. Louhos on toiminut ainakin Lapin Marmori oy ja Lapp-Rock oy nimillä. Tervolan marmoria on käytetty mm. Kansalliskirjaston, Eduskuntatalon, Presidentinlinnan, Tornion kaupungintalon, Keminmaan kunnantalon, Tervolan seurakuntatalon, Lappia-talon ja Kemin entisen Pohjolan Sanomien painotalon rakennuksissa.

Inventointi 2022: Vaikka suurin louhosalue sijaitsee noin 350 m sähkölinjan käytävästä etelään, päätettiin inventoida aluetta, koska sen laajuus ei ollut tiedossa. Louhokset ja läjitysalueet kartoitettiin lidaraineiston ja dronekuvauksen avulla. Itäpuolinen tunnettu louhos on 240 m pitkä ja 40 m leveä, se on veden täyttämä, sen pystysuorat reunat nousevat 5 – 15 m veden pinnalta. Louhos on laajan läjitysalueen ympäröimä, pohjoispuolella se leviää vielä 130 m pohjoiseen.

Vaikutusten arvio: Hankkeella ei olisi vaikutusta kohteeseen, alue sijaitsee voimalinjasta 250 – 500 m etelään.

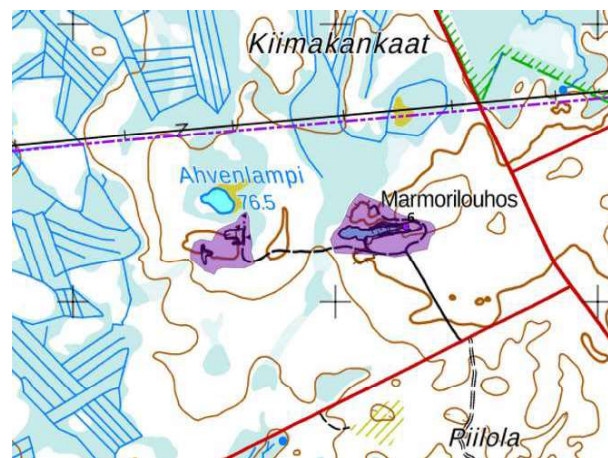
Itäinen louhos länteen.

Itäinen louhos koilliseen.

Ortokuva louhosalueesta. MML:n ortokuvat 10/2022.

Kohde 6. Aluerajaus vaalean violetina. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 10/2022

7. Tervahaudankangas

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000044009	TM35-lehtijako	T4131L
Laji	Kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	2631 01
Tyyppi	Puolustusvarusteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7346058 I 408967
Tyyppin tarkenne	Tykkiasema / Ilmatorjunta-ase4ma ?	N2000	85 – 95 m
Ajoitus yleinen	Uusin aika, moderin	Koordinaattiselite	GPS-mittaus, alueen keskipiste
Ajoitustarkenne	II. maailmansota / Lapin sota		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus koepistoja, valokuvaus,
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus:

MJ-rekisterin kuvaus: Kohde sijaitsee Kätkävaaran eteläpuolella Kätkäjärvestä 350 – 600 m lounaaseen. Loivalle hiekkarinteelle on kaivettu kookas ampuma-asema -suunta etelä-, mitat 17 x 8 m, syvyys noin 1 m ja vallin korkeus 0,5 – 1,5 m, eteläpäässä on kaksoisvalli ja pohjoispäässä leveä n. 6 m pitkä ramppi. Sen itäpuolella on iso korsun pohja, mitat valli mukaan lukien noin 20 x 7 m. Toinen hieman pienempi korsunpohja on tien pohjoispuolella, mitat 12 x 7 m. Sitä noin 70 m pohjoiseen on teltan pohja, halkaisija 6 m, matalat vallit; ja lähistöllä ainakin yksi kellarikuoppa (2 x 2 x >1 m) ja hakujätteellä peitetty kuoppia. Kyseessä lienee tykkiasema tai ilmatorjuntapatteri. Kohteen liittyviä historiallisia lähteitä ei löytynyt.

Inventointi 2022:

Vaikutusten arvio: Hankkeella ei olisi vaikutusta kohteeseen, alue sijaitsee voimalinjasta 100–350 m pohjoiseen.

Alakohteiden koordinaatit (inventointi 2021)

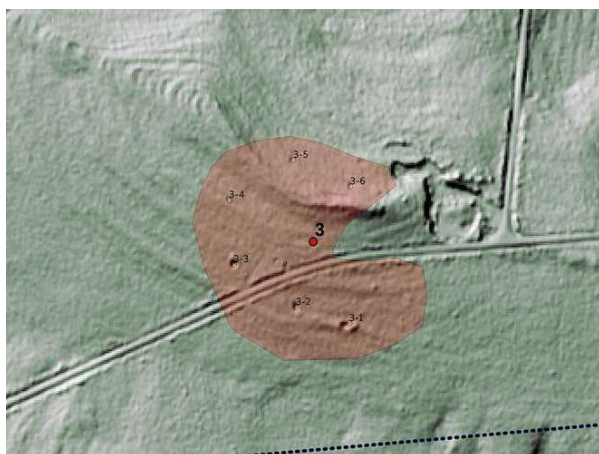
wkt_geo	Id	tyyppi	koodi	x	y
Point	3	Korsun pohja	3-1	409008	7345968
Point	3	Tykkiasema	3-2	408947	7345986
Point	3	Korsun pohja	3-3	408875	7346033
Point	3	Teltanpohja	3-4	408870	7346103
Point	3	Teltanpohja	3-5	408944	7346147
Point	3	Kellarikuoppa	3-6	409009	7346118

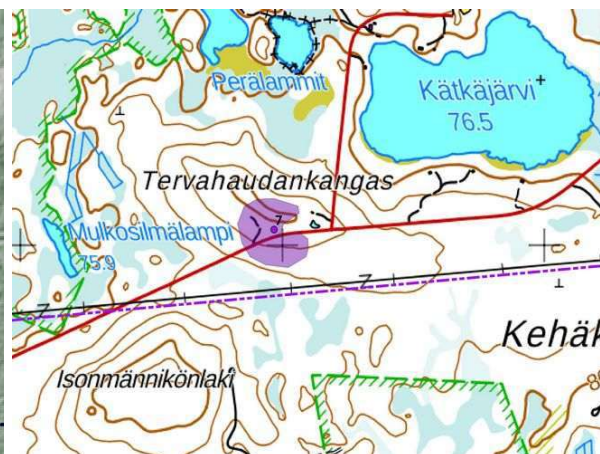
Alakohde 3-1 / 7-1. Korsunpohja itään

Alakohde 3-2 / 7-2. Tykkiasema kaakkoon

Kohde 7 / kohde 3, alakohteet (numerointi raportti 2021)
lidar vinovalovarjoste 2 m DEM.

Kohde 3. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 7/2021

8. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto:

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Tornion, Tervolan ja Rovanniemen pitäjänkartat,

<http://digi.narc.fi/digi/>

Geologian tutkimuskeskus, <http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu, <https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna, muinaisjäännösrekisteri ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, Rovaniemi, Tervola Tornio:

<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Kirjallisuus:

Jouko Vahtola 1980. Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty. Nimistötieteellinen ja historiallinen tutkimus. Rovaniemi